

УДК 027.7:024-021.483

БИБЛИОТЕКА ВИШУ Й ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

БИБЛИОТЕКА ВУЗА И ВОСПИТАНИЕ ТОЛЕРАНТНОСТИ СОВРЕМЕННОЙ МОЛОДЕЖИ

THE UNIVERSITY LIBRARY AND TOLERANCE EDUCATION OF TODAY'S YOUTH

Костирко Т. М., Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Костырко Т. Н., Национальный университет кораблестроения имени адмирала Макарова
Kostyrko T., Admiral Makarov National University of Shipbuilding

Белодед О. В., Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Белодед Е. В., Национальный университет кораблестроения имени адмирала Макарова
Beloded E., Admiral Makarov National University of Shipbuilding,

У статті за допомогою соціологічного дослідження визначаються основні принципи міжкультурного спілкування з користувачами, розглядаються проблеми розуміння толерантності, їх значення для розвитку особистості та суспільства.

В статье с помощью социологического исследования определяются основные принципы межкультурного общения с пользователями, рассматриваются проблемы понимания толерантности, их значение для развития личности и общества.

The article by survey identifies the key principles of intercultural communication with users, the problems of understanding tolerance, their importance for the development of the individual and society.

Ключові слова: виховання, толерантність, міжкультурне спілкування, бібліотека вишу, культурно-просвітницька робота, толерантний світогляд користувача.

Ключевые слова: воспитание, толерантность, межкультурное общение, библиотека вуза, культурно-просветительская работа, толерантный мировоззрение пользователя.

Keywords: education, tolerance, intercultural communication, university library, cultural and educational activities, tolerant outlook user.

«Толерантність – це мистецтво жити з іншими людьми та з іншими ідеями»
Кофі Аннан,
7-й Генеральний секретар ООН

Становлення та розвиток української державності, інтеграція у світове співтовариство, побудова громадянського суспільства передбачають орієнтацію на пріоритети духовної культури у вихованні підрастаючого покоління. Виховання сучасної молоді має обов'язково спиратися на ідеї толерантності, розглядаючи їх як найдієвіший засіб досягнення взаєморозуміння, взаємоповаги, злагоди в суспільстві.

Особлива роль у цьому процесі належить бібліотекам вишів, оскільки в умовах інтеграції ВНЗ у світовий загальноосвітній процес, розширення міжнародного співробітництва у вишах збільшується кількість студентів різних національностей, культур, релігійних спрямувань. Саме тому книгозбірні ВНЗ мають сприяти поширенню ідей толерантності серед студентської молоді шляхом проведення гуманітарно-просвітницьких заходів, створення середовища діалогу культур, толерантного спілкування.

З метою визначення професійного ставлення працівників бібліотек ВНЗ до цієї проблеми, вивчення можливостей книгозбірень вишів у популяризації ідей толерантності Наукова бібліотека НУК провела соціологічне дослідження "Бібліотека вишу й виховання толерантності сучасної молоді".

У дослідженні прийняли участь 65 працівників відділів обслуговування користувачів провідних книгозбірень вишів м. Миколаєва, що входять до складу методичного об'єднання, а саме:

- Наукової бібліотеки Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (24 респ.);
- Наукової бібліотеки Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського (20 респ.);
- Бібліотеки Чорноморського державного університету ім. П. Могилы (9 респ.);
- Бібліотеки Миколаївського національного аграрного університету (8 респ.);
- Бібліотеки Відокремленого підрозділу "Миколаївська філія Київського національного університету культури і мистецтв" (3 респ.);
- Бібліотеки Миколаївського інституту права НУ "ОЮА" (1 респ.).

Вікові параметри учасників дослідження характеризуються таким чином: найбільше число – 32,3 % складають респонденти старші 50 років, 18,5 % становлять учасники опитування від 46 до 50 років, 16,9 % – від 25 до 30 років, рівна кількість 10,8 % складають респонденти віком від 31 до 35 років та від 35 до 40 років відповідно, найменший відсоток – 4,6 % складають опитувані фахівці до 25 років.

За освітнім рівнем – 83,1% респондентів мають повну вищу освіту, у т.ч. 54 % мають вищу бібліотечну освіту, 12,3 % мають базову вищу освіту, 1,5% мають початкову вищу освіту й 3,1 % –

повну загальну середню освіту, що свідчить про високий освітній та професійний рівень підготовки фахівців відділів обслуговування книгозбірень ВНЗ Миколаєва.

Щодо стажу роботи в бібліотеках даної групи бібліотечного персоналу, то він виглядає так: найчисельніші групи, по 27,7% від загальної кількості, складають фахівці зі стажем роботи від 3 до 9 років та від 10 до 20 років відповідно, наступну групу – 23,1 % складають працівники зі стажем роботи понад 30 років, 15,4 % – зі стажем роботи понад 20 років, найменш чисельнішу групу (6,1 %) складають респонденти зі стажем роботи до 3 років.

Дослідження проводилось методом анкетування, яке передбачало самостійне заповнення анкет респондентами й було анонімним. До анкети було включено 15 запитань.

Перше питання анкети надавало респондентам можливість сформулювати своє визначення поняття "толерантність". Як же розуміють бібліотечні фахівці термін "толерантність"? Пропонуємо ознайомитись з рейтингом відповідей:

- переважна більшість (55,4 %) респондентів вважає, що це терпимість до чужих думок, вірувань і поведінки;
- для 26,2 % це поняття означає повагу, сприйняття та розуміння самовираження та самовиявлення людської особистості;
- для 4,6 % опитаних - це повага прав інших;
- такий же відсоток респондентів (4,6 %) вважає, що це прийняття іншого таким, яким він є;
- по 3,1% респондентів позначили варіанти – «здатність поставити себе на місце іншого» та «визнання прав і свобод людини»;
- 1,5 % респондентів визначили його, як «відмова від домінування та насильства».

Свій варіант відповіді надала одна учасниця дослідження, яка справедливо вважає, що поняття «толерантність» багатогранне, кожне з визначень висвітлює якусь одну з граней толерантності.

Далі, нам цікаво було дізнатися думку працівників бібліотек відносно того чи актуальна тема толерантності сьогодні?

Переважна більшість опитаних (95,4 %) вважає її «актуальною», для 3,1 % бібліотечних фахівців ця тема «неактуальна» і 1,5 % респондентів визнає її «не зовсім актуальною».

Тобто, отримані відповіді свідчать про те, що фахівці книгозбірень визнають тему толерантного ставлення людини до свого оточення дуже злободенною в наш час. Важливим є усвідомлення необхідності навчитися жити в соціумі, керуючись принципами толерантності.

На запитання «Чи знаєте Ви, коли відзначається Міжнародний день толерантності?» ми отримали наступні відповіді:

- найбільш поінформованими з цього питання виявились 87,7 % респондентів;
- не знають – 12,3 % опитаних.

Чи вважають толерантність професійно необхідною якістю працівника бібліотеки? Саме це ми хотіли з'ясувати в наших респондентів у наступному запитанні. Їх відповіді розподілилися наступним чином:

- так – вважає переважна більшість – 96,9 % респондентів;
- ні – вважає 3,1 % опитаних.

Таким чином, значна більшість респондентів розуміє, що робота бібліотек вишу з виховання толерантності має розпочинатись з вироблення толерантного стилю поведінки працівників бібліотек. Адже виховання повинно відбуватись щодня, демонструючи власний приклад. Розуміння проблем кожного читача, який прийшов у бібліотеку, – це фундамент толерантності. Толерантність є професійно необхідною особистісною якістю бібліотекаря й такі її прояви як доброзичливість, повага, комунікабельність, терпіння впливають зі змісту й завдань його діяльності.

Чи згодні учасники дослідження з твердженням К. Ю. Генієвої – відомого російського літературознавця, бібліографа, культуролога: «Бібліотека – територія толерантності?»

- так – вважає 90,8% респондентів;
- ні – 3,1%.

Деякі респонденти надали власні варіанти відповіді. Вони вважають, що «все залежить від обставин», «бібліотека не завжди є територією толерантності».

Українські бібліотеки толерантні вже за своєю сутністю. На цьому наголошує Стаття 21 Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу», яка визначає, що громадяни України незалежно від статі, віку, національності, освіти, релігійних переконань, місця проживання, мають право на бібліотечне обслуговування. Дійсно, бібліотека – це територія толерантності, своєрідна школа спілкування, адже сюди може прийти кожен, незалежно від соціальної належності, національності, релігійних поглядів, належності до певної культури й почуватися повноцінним і рівним.

Особлива роль у цьому процесі належить бібліотекам вишів. Саме вони мають можливість толерантно розповідати студентській молоді про різні культури, народи, релігії, звичаї й традиції, сприяти міжнаціональному спілкуванню.

Наступне запитання більш уточнює та конкретизує попереднє. У ньому ми прагнули з'ясувати: у чому полягає роль бібліотеки вишу у формуванні толерантного світогляду користувачів?

На думку наших респондентів, роль бібліотеки вишу полягає:

- у формуванні морально-естетичної культури через високу культуру читання, яка допомагає усвідомити, що толерантність є одним з найнеобхідніших принципів людського буття;
- у проведенні просвітницької, виховної роботи;
- у пошуку ефективних виховних форм роботи зі студентською молоддю, що покликані актуалізувати нагальність терпимого ставлення до оточуючих людей;
- у повазі й порозумінні з користувачами;
- в інформуванні користувачів, вихованні толерантного ставлення до оточуючих;
- у сприянні створення умов для комфортного спілкування й отримання необхідної інформації користувачами незалежно від їх соціального, національного, релігійного та інших статусів;
- у доброзичливому ставленні до культури учасників спілкування, повазі до представників інших релігій, розумінні культурних засад.

Аналіз відповідей на поставлене запитання свідчить про те, що працівники бібліотек розуміють важливу роль книгозбірні вишу як провідника ідей толерантності. Завдання бібліотек полягає в прищепленні поваги до культури, традицій, поглядів інших людей за допомогою використання широкого спектру інформаційних ресурсів, різноманітних форм і методів масової та індивідуальної роботи з користувачами, сучасних інформаційних технологій.

У наступному запитанні анкети ми пропонували нашим респондентам розташувати за ступенем важливості основні принципи міжкультурного спілкування з користувачами за рівнем зменшення їх значення.

Пропонуємо ознайомитись з рейтингом відповідей:

Принципи міжкультурного спілкування з користувачами	Місце
Ставитись до культури учасників спілкування з такою ж повагою, як до своєї;	1
Не судити про цінності, переконання та звичаї інших культур, відштовхуючись від власних цінностей; Завжди пам'ятати про необхідність розуміння культурних засад чужих цінностей;	2
Спілкуючись з представниками іншої релігії, поважати цю релігію;	3
Поважати звичаї вдягатися, прийняті в інших культурах;	4

Не вважати колір шкіри основою взаємовідносин з тією чи іншою людиною;	5
Не ставитись зверхньо до людини, якщо її акцент відрізняється від твоєї вимови;	6

Таким чином, дослідження допомогло визначити основні принципи міжкультурного спілкування з користувачами, найголовніші серед них: ставитись до культури учасників спілкування з такою ж повагою, як до своєї; не судити про цінності, переконання та звичаї інших культур, відштовхуючись від власних цінностей; завжди пам'ятати про необхідність розуміння культурних засад чужих цінностей; спілкуючись з представниками іншої релігії, поважати цю релігію.

У ході дослідження було поставлено за мету виявити, чи дозволяють фонди бібліотек ВНЗ задовольнити потреби користувачів у літературі різними мовами світу, різних народів, різних релігійних спрямувань тощо?

На жаль, відповіді переважної більшості респондентів (47,7 %) свідчать про те, що фонди бібліотек ВНЗ не дозволяють задовольнити потреби користувачів. Разом з тим, 35,4 % опитаних відмітили, що інформаційні можливості їхніх книгозбірень кращі, тобто дозволяють задовольнити запити читачів. 16,9 % опитаних позначили, що фонди їхніх бібліотек надають можливість задовольнити читацькі потреби частково.

Наступне запитання було спрямовано безпосередньо на респондентів, що надали негативну відповідь на попереднє запитання. У ньому ми пропонували позначити, які джерела інформації допомагають задовольнити читацькі запити.

Потужним інформаційним ресурсом, як і передбачалося, виявився Інтернет, його використовують 72 % опитаних. Фонди інших бібліотек міста допомагають задовольнити потреби користувачів для 28 % респондентів.

Які ж форми культурно-просвітницької роботи використовують наші респонденти у своїй практичній діяльності з формування толерантності студентської молоді?

Отримані відповіді свідчать про те, що бібліотечними фахівцями використовується різноманітний арсенал традиційних та інноваційних форм і методів культурно-просвітницької роботи: конкурси "Моя найкраща у світі – рідна мова", присвячені Міжнародному дню рідної мови; зустрічі студентів з представниками національних товариств у форматі "Жива бібліотека"; літературні вечори в рамках роботи "Клубу любителів поезії", активними учасниками яких є іноземні студенти; інформаційно-пізнавальні години; історичні екскурси; години цікавих повідомлень; дискусії; круглі столи за актуальними темами, де студенти можуть висловити свою думку; прес-діалоги; віртуальні виставки; віртуальні огляди та ін. Це свідчить про те, що бібліотечні працівники знаходять ефективні форми спілкування з користувачами, які дійсно сприяють пізнанню культурної спадщини, всебічному дослідженню свого коріння, інформуванню молоді про культуру інших народів, організації міжнаціонального спілкування.

Сьогодні, в умовах інформаційного суспільства, вже неможливо якісно задовольняти потреби користувачів бібліотек без застосування сучасних технологій. Тому за допомогою наступного запитання ми прагнули з'ясувати, чи використовують учасники дослідження можливості сучасних інформаційних технологій в організації заходів з формування толерантного світогляду користувачів?

- так – позначили 90,8 % респондентів;
- ні, тобто не використовують – 9,2 % опитаних.

Завдяки використанню більшістю респондентів новітніх інформаційних технологій розширюється спектр послуг книгозбірень вишів, забезпечується доступність, повнота, оперативність і комфортність отримання інформації.

Які ж саме інформаційні технології використовують у своїй роботі учасники дослідження?

Отримані відповіді свідчать про те, що активно використовуються інтернет-технології – технології створення й підтримки різних інформаційних ресурсів у мережі Інтернет: сайтів, електронних каталогів, електронних бібліотек тощо; використовується електронна пошта, відбувається спілкування в чатах, форумах, блогах, відео-конференціях тощо. Також, найбільшого поширення досягло застосування мультимедійних технологій, що надає можливість створення презентацій, віртуальних виставок, слайд-шоу, роликів тощо. Завдяки цьому користувач перестає пасивно сприймати інформацію й стає активним учасником заходів.

Використання інформаційних технологій дозволяє перейти на якісно новий рівень обслуговування, підвищує ефективність та забезпечує повноту задоволення інформаційних потреб користувачів.

Далі нам цікаво було дізнатися, чи беруть участь іноземні студенти в заходах бібліотек вишів?

- так – відповіді 60 % опитаних;
- ні – відзначили 40 % респондентів.

Таким чином, переважна більшість респондентів зазначила, що іноземні студенти є безпосередніми учасниками гуманітарно-просвітницьких заходів бібліотек вишів. Це з одного боку сприяє взаємопроникненню різних культур у студентське середовище, розширенню уявлення про культуру, традиції інших народів, з іншого – вимагає від бібліотечних працівників прояву таких професійних якостей, як етнічна грамотність, толерантність, ерудиція, комунікабельність; створення в бібліотеці сприятливого психологічного клімату для користувачів усіх національностей.

На завершенні дослідження ми хотіли дізнатися: чи співпрацюють працівники бібліотек, при організації заходів цієї тематики, з національно-культурними товариствами міста, національними діаспорами, відділами міжнародного співробітництва вишу, іншими організаціями? Якщо так, то з якими саме?

Відповіді респондентів розподілилися майже навпіл: 49,2 % відмітили варіант "ні", трохи менша частина опитаних (47,7 %) зазначила варіант "так". Решта учасників дослідження (2,1 %) відзначили, що співпраця мала разовий характер.

Ділові зв'язки підтримуються з "Радою національних товариств Миколаївської області" та з окремими національно-культурними товариствами області – Обласною російською національною громадою "Русич", Обласним товариством вірменської культури, Центром болгарської культури та ін. (НБ МНУ ім. В. О. Сухомлинського, Бібліотека ЧДУ ім. П. Могилы, Бібліотека ВП "Миколаївська філія Київського національного університету культури і мистецтв", Бібліотека Миколаївського національного аграрного університету). НБ НУК співпрацює з Навчально-науковим центром міжнародного співробітництва вишу. Ця співпраця надає нового імпульсу в роботі бібліотек, підвищує їхній імідж.

Дослідження дало можливість зробити висновок, що працівники бібліотек вишів мають досить високий рівень розуміння проблем толерантності, їх значення для розвитку особистості та суспільства. Це дуже важливо, оскільки без усвідомлення цього працівниками бібліотек неможливе формування толерантної свідомості й поведінки в молоді. Знаменним є той факт, що більшість респондентів згодні з відомим висловом, що бібліотека – територія толерантності, й вважають за необхідне проводити заходи, присвячені цьому актуальному питанню. Фундаментом у цій роботі, безумовно, є головний інформаційний ресурс – фонд бібліотеки, від повноти комплектування якого залежить задоволення інформаційних запитів користувачів, в т.ч. іноземних студентів. Робота з формування толерантності в студентській молоді має провадитись послідовно й систематично, тому бібліотекам вишів доцільно розробити цільові програми, де передбачалось би проведення заходів різних форм з використанням сучасних інформаційних ресурсів та каналів зв'язку, залучення установ та організацій, що займаються молодіжними проблемами, співпраця з національними діаспорами тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Андоленко, О. Бібліотека – територія толерантності [Текст] / О. Андоленко // Бібліотечний форум України. – 2007.– № 3. – С. 38-41.
2. Бабій, Л. Бібліотека – територія толерантності [Текст] / Л. Бабій // Бібліотечна планета. – 2005.– № 4. – С. 28.
3. Кудlach, В. Національні меншини в просторі толерантності [Текст] / В. Кудlach // Вісник Книжкової палати. – 2011.– № 1. – С. 45-46.
4. Савенко, Л. Роль юнацької бібліотеки у формуванні толерантності й духовності молоді [Текст] / Л. Савенко // Бібліотечний форум України. – 2012.– № 4. – С. 23-25